अनुसूची २

(दफा ४ तथा अनसूची-१ को भाग-२ सँग सम्बन्धित)

रामारोशन गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्डः०८ संख्याः १७ मितिः २०७९/०३/०६

भाग-२

रामारोशन गाउँपालिका

लैंङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मुलप्रवाहीकरण रणनिति,२०७९

<u>विषय-सुची</u>

प्रमाणिकरण मिति : २०७९।०३।०६

परिच्छेद १ लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

१.२. रामारोशन गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय

१.३. लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्य, विधि तथा प्रकिया

१.४ संक्षिप्त नाम र परिभाषा

परिच्छेद २ लैससासको बिद्यमान अवस्था विश्लेषण, लक्षीत समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला विश्लेषण

२.१. रामारोशनगाँउपालिकाको राजनैतिक, सामासजक र आर्थिक अवस्था विश्लेषण
२.२. लक्षित समुदायप्राथमिकिकरण र सवाल पहिचान
२.३. लैससास क्षेत्रमा क्रियाशिल सरोकारवाला विश्लेपण
परिच्छेद ३ रामारोशन गाँउपालिकाको SWOT Analysis
३.१ गाँउपालिकाको सवल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण
३.२ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्य
परिच्छेद ४ लैससास रणनीतिको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, औचित्यता
४.१ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको दीर्घकालिनसोच
४.२ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको लक्ष्य
४.३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरु
४.४ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता
परिच्छेद ५ लैससाससम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु
५.१ लैससास मूलप्रवाहीकरण नीति
५.२ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरु
५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरु
परिच्छेद ६ लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन
६.१ लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना
६.२ संस्थागत संरचना/व्यबस्था
६.३ रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु
परिच्छेद ७
७.१ रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार
७.१ बाधा अडचन फुकाउने

अनुसूचीः
अनुसूची १. लैससास मूलप्राहीकरण रणनीति निर्माण क्रममा अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएका दस्तावेज दस्तावेजहरुको सुची
अनुसूची २. कार्यकम सम्बन्धी फोटोहरु

परिच्छेद १ः लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपालमा तीन तहको सरकार र त्यसै अनुसार साझा र एकल रुपमा प्रयोग गर्न पाउने गरि अधिकारको बाडफाँड गरेको छ। यसरी हेर्दा स्थानीय तहको सरकार जनतासँग प्रत्यक्ष सम्पर्क र सरोकार राख्ने सरकार हो। यसले राजनीतिक शक्ति, संस्था तथा नागरिक बीच शक्ति नियन्त्रण र शक्ति सन्तुलनको व्यवस्था गर्दछ। संविधान प्रदत्त प्रावधानहरूको आधारमा अधिकारहरूको व्यवस्थापन तथा राज्य व्यवस्थापन र सञ्चालन हुने भएको हुँदा संविधानमा महिला तथा समावेशीकरणका सवालहरू कसरी राखिएको छ भन्ने विषय निकै महत्वपूर्ण हुन्छ । नेपालको संविधानलाई हेर्दा यसको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको पक्षबाट विश्लेषण गर्नु पर्दछ ।नेपालको संविधानको प्रस्तावनामै लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरि समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसै गरि धारा ३८ ले मौलिक हक अन्तर्गत महिलाको हक समावेश गरेको छ। महिला हक अन्तर्गत प्रत्येक महिलालाई लैङ्गिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुने, प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक हुने, महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुने, राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुने, महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुने तथा सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुने व्यवस्था गरेको छ ।यसै गरी धारा ४२ अन्तर्गत सामाजिक रुपले पछाडि परेका महिला लगायतलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको संरचना तथा सार्वजनिक सेवामा सहभागिताको हक हुने उल्लेख गरि सामाजिक न्यायको हक प्रत्याभूत गरेको छ । धारा ४३ ले आर्थिक रुपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका एकल महिला लगायतलाई कानुन बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक सुनिश्चित गरेको
छ । यसका साथै महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरूलाई कानुन बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ । समानताको हकले नागरिकहरू, सामाजिक र सांस्कृतिक रुपले पछाडि परेका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण वा विकासको लागि संविधानमा विशेष प्रावधानहरूको थप व्याख्या गरको छ ।सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक निकायहरूमा समावेशी समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको स्थापना गरेको छ। त्यसै गरि राज्यले नागरिकहरूका बीच उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, लिंग, आर्थिक अवस्था, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा भेदभाव गर्ने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको छ। तर सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, आदिबासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, अल्पसंख्यक, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय,

पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस-आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानुन बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न रोक लगाएको मानिने छैन भन्ने व्यवस्था मेतगरेकोछ। त्यस्तैसमानकामका लागि लैङ्गिक आधारमा पारिश्रमिक तथा सामाजिक सुरक्षामा कुनै भेदभाव नगरिने एवं पैतृक सम्पत्तिमा लैङ्गिक भेदभाव विना सबै सन्तानको समान हक हुने व्यवस्था गरेको छ। यसर्थ उल्लिखित आधारमा के भन्न सकिन्छ भने नेपालको संविधानले राज्यका सबै तहहरू संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहमा महिला प्रतिनिधित्वको अनिवार्य व्यवस्था गरेको छ। स्थानीय सरकारका सबै तह, स्थानीय कार्यकारिणी, न्यायिक समिति, स्थानीय सभा, प्रदेश सभा र जिल्ला समन्वय समितिमा महिला प्रतिनिधित्वको अनिवार्य व्यवस्थाले राज्य प्रणालीलाई लैङ्गिक रुपमा समावेशी बनाएको स्पष्ट देख्न सकिन्छ । आरक्षित व्यवस्थाका अलावा अरु संख्यामा पनि महिला प्रतिनिधित्वको अवसर हुनसक्ने स्थिति छ । नेपालको संविधानले महिला अधिकार सम्बन्धी तथा समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरको छ। नयाँ प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै ती अधिकारहरू महिला तथा सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकहरूले उपभोग गर्न सक्ने बातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले पन्ध्रौं योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७-२०८०/८१) को आधार-पत्र तर्जुमा गर्दा संबिधानमा व्यवस्था गरेका मौलिक हक, दिगो विकास लक्ष्य र लक्ष्य र अन्तराष्ट्रिय सन्धि, महासन्धि र अन्य दस्तावेजका साथै नेपाल सरकारले विभिन्न समयमा व्यक्त प्रतिबद्धताहरूलाई केन्द्रमा राखेको छ। यसका साथै नेपाल सरकारले तदनुसार लैङ्गिक उत्तरदायी शासन व्यवस्थालाई संस्थागत गर्दै महिलाको सम्मानित जीवनयापनको बातावरण सुनिश्चित गर्ने, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, भेदभाव र शोषणको अन्त्य गर्ने, आर्थिक सम्वृद्धि तथा दिगो विकासका लागि महिलाको समान अग्रसरता तथा नेतृत्वदायी भूमिका स्थापित गर्दै श्रोत, साधन, अवसर तथा लाभमा महिलाहरूको समान पँहुच सुनिश्चित गर्ने आदि उदेश्यहरू पन्ध्रौं योजनाको उदेश्यको रुपमा राखेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ मा उल्लेख गरिए बमोजिम गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तंगत विभिन्न बुँदाहरूहरूले जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरू सहित सुकुम्बासी व्यवस्थापन गर्न लक्षित समुह सम्बन्धी स्थानीय योजना, कार्यकम, स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन, सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क र सूचना व्यवस्थापन र गरिव घर परिवार पहिचान सम्बन्धी स्थानीय सर्वेक्षण, सूचना व्यवस्थापन र नियमन गर्ने कुराहरू उल्लेख गरिएको छ। त्यस्तै सोही ऐनको दफा १२ मा उल्लेख गरिए बमोजिम वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्रतगत स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्दा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रणाली अनुसार बस्ती वा टोलस्तरबाट योजना तर्जुमा प्रकृया अवलम्बन गरि महिला तथा पिछडिएको वर्गको सहभागितामा जोड, योजना बनाउदा महिला, दलित, बालवालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्थालाई जोड दिएको छ। त्यस्तै वडाभित्रका विकास

कार्यहरू कार्यान्वयन गर्दा उक्त वडा भित्र आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा पछि परेका वा पारिएका महिला, वाल-बालिका, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखि सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने कुरालाई समेत स्पष्ट रुपमा औल्याइएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले रामारोशन गाँउपालिकामा नगर भित्र बालविवाह, बह-विवाह, लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा, छुवाछुत, दाइजो प्रथा, हलिया प्रथा, छाउपडी, बालश्रम, मानव वेचविखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने गराउने दायित्व समेत सुम्पेको छ।

१.२ रामारोशन गाँउपालिकाको संक्षिप्त परिचय

रामारोशन गाँउपालिका सुदूरपश्चिम प्रदेश अन्तर्गत सेती अञ्चलको पहाडी जिल्ला अछामको सुन्दर पर्यटकीय क्षेत्र रामारोशनका नाम बाट नामाकरण गरिएको रामारोशन गाँउपालिका नेपाल सरकारको मिति २०७१।०१।२५ को निर्णयबाट साविकका मलातिकोट, चाफाँमाण्डौ, शान्तडा, बाटुलासैन, रामारोशन, भटाकाटीया, र सुतार गा.वि.स. लाई मिलाएर जम्मा ७ वडामा समावेश गरि स्थापना गरिएको हो। रामारोशन गाँउपालिकाको क्षेत्रफल १७३.३३ वर्ग किमी रहको छ। यस गाँउपालिकाको जम्मा जनसंख्या २३६०० रहेको छ ।

१.३ लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्यःसमावेशी विकासका लागि महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक लगायत सिमान्तकृत, विभेद र वञ्चितीकरणमा परेका वा पारिएका वर्गलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउनु यस रणनितिको मुख्य उद्देश्य रहेको छ।

- जातजाति, लिङ्ग, वर्ग, अपाङ्गता तथा उमेरका आधारमा विभेद रहेका महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक तथा सिमान्तकृत र विपन्न वर्गलाई सशक्तिकरणका माध्यमबाट स्रोतसाधनमा समानुपातिक पहुँच बनाउनु,
- लैससास, सम्बन्धी मुद्दाहरुलाई क्रसकटिगंको रुपमा विकास प्रकृयामा समावेश गर्नु,
- लैससास रणनितिका माध्यमबाट गाँउपालिकाको योजना, कार्यक्रम, सेवा प्रवाह र संस्थागत संरचनालाई लैससास संवेदनशील तथा उत्तरदायी बनाउनु।

१.४ लैससास रणनीति निर्माणको विधि तथा प्रक्रियाः

रामारोशन गाँउपालिकाका सरोकारबालाहरु जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, र अन्य सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा गहन छलफलका साथ लैससास सम्बन्धी आवश्यकता, समस्या, अवसर र चुनौतिको पहिचान गरि यो रणनीति तयार गरि कार्यपालिकाबाट पारित गरिएको हो। रणनीति निर्माणमा सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेको ले यो रणनीति प्रति सबै सरोकारवालाको अपनत्व बिकास भई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजता आउने छ । रणनीति तयार गर्ने क्रममा लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय कानुन तथा नीति र अन्तराष्ट्रिय कानुनहरुको स्थानीयकरण हुने गरी सम्बन्धीत नीति तथा कानुनहरुलाई आधार मानिएको छ ।

१.५ संक्षिप्त नाम र परिभाषाः

यस रणनीतिको नाम **"लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति २०७९"** रहने छ र यो रामारोशन गाँउपालिकाले स्वीकृति गरेको मिति देखि लागू हुनेछ ।

१.४.१. संक्षिप्त नाम : यस रणनीतिको नाम **लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रबाहिकरण रणनीति २०७९** रहनेछ। यो रणनीति स्थानीय सरकारले स्विकृत गरेको मीति देखि लागु हुनेछ ।

३.२. परिभाषाः विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस रणनीतिमा

क)**रणनीति भन्नालेः**रामारोशन गाउँपालिकाको लैससास मूलप्रवाहिकरण रणनेति २०७९ लाई सम्झनु पर्दछ ।

ख) **गा.पा.भन्नालेः** रामारोशन गाउँपालिका सम्झनु पर्दछ ।

ग) **लैससास भन्नालेः** लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्झनु पर्दछ ।

घ) लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण भन्नाले महिला, पुरुष वा लैगिक तथा यौनिक तथा अल्पसंख्यक र विभिन्न सामाजिक समूहहरु बिचको असमान सक्ति सम्बन्धलाई पुनः सन्तुलित गर्न तथा हरेक प्रकारका सामाजिक पहिचान भएका व्यक्तिहरुका लागि समान अधिकार, अनसर एवं सम्मान सुनिश्चित गर्नका लागि गरिने प्रयासलाई सम्झनु पर्दछ ।

ङ) लैङ्गिक मूलप्रभाहीकरण (Gender Mainstreaming) भन्नाले गाउँपालिकाको विद्यमान संरचनाहरु र सबै विषयगत क्षेत्रका कानुन, नीति, कार्यक्रम तथा योजना तर्जुमाका हरेक चरणमा लैङ्गिक समानतालाई आन्तरिकीकरण गर्ने स्थिति नै लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणलाई जनाउछ ।

च) **लैङ्गिक समानता (Gender Equality)** भन्नाले समाज तथा राज्यको सबै अंग र तह र क्षेत्रमा महिला, पुरुष वा लैगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक बीच समान अवसर र समान लाभ हासिल गर्ने अवस्था वा वातावरणलाई जनाउछ ।

छ) लैङ्गिक समता (Gender Equity) भन्नाले अवसर र न्यायबाट बञ्चित महिला, पुरुष या यौनिक तथा अल्पसंख्यक व्यक्तिलाई समानतामा पत्याउन अवलम्बन गरिने माध्यम (सकारात्मक विभेद) वा विशेष प्रयासलाई सम्झनु पर्दछ ।

ज) सामाजिक समावेशीकारण (Social Inclusion) भन्नाले समाजमा पछाडी पारिएका लिङ्ग, वर्ग, जातजाती, समुदाय लगायत वञ्चित वर्ग समुदायलाई विकासका अवसरमा प्रत्यक्ष सहभागी गराई सार्वजनिक सेवा, सुविधा तथा स्रोतमा पहुँच वृद्धि गर्नुलाई सम्झनु पर्दछ ।

झ) सामाजिक बञ्चितिकरण (Social Exclusion) भन्नाले लैंगिकता, जात, जाती, धर्म, क्षेत्र, अपाङ्गता आदीको आधारमा व्यक्ति, वर्ग वा समुदायलाई सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक र राजनीतिक क्षेत्रमा पाखा वा किनारा लगाई आफ्नो क्षमता अनुसार सहभागी हुने अवसर र त्यस्तो अवसरबाट प्राप्त हुन सक्ने लाभ र प्रतिफलबाट वञ्चित गराइनु हो ।

ञ) बञ्चित समूह भत्ताले लामो समय देखि आर्थिक, सामाजिक र भौगोलिक कारणले पछाडी पारिएका महिला, दलित, (जनजाती, जेष्ठ नागरीक, अति विपन्न, दुर्गम बस्तीमा बसोबास गर्ने व्यक्ति वा समुदाय सम्झनु पर्दछ ।

ट) लैङ्गिक संबेदनशिल (Gender Sensetive): सेवा प्रवाह प्रक्रिया र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला, पुरुष र लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक विशेष आवश्यकता र प्राकृतिक अवस्था अनुसार उनीहरुको सन्तुलित विकास, सार्वजनिक लाभ प्राप्तीको सुनिश्चितताः र अधिकार प्राप्ती प्रति गम्भीर हुनुलाई सम्झनु पर्दछ । लैंगिक तथा यौगिक अल्पसंरमाड

ठ) लैङ्गिकता (Gender) भन्नाले कुनै पनि मानिस लिंगको आधारमा महिला वा पुरुष वा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक भएकै कारण समाजद्वारा उनीहरुलाई दिइने विभेदपुर्ण कामको भूमिका, उनीहरु प्रति गर्ने विभेदपुर्ण सामाजिक व्यबहार र उनीहरुलाई हेर्न असमान दृष्टिकोण लाई जनाउछ ।

ड) लैगिकमैत्री (Gender Friendly): समाज वा राज्यको हरेक संरचना र नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाका सबै चरणहरुमा महिला, पुरुष वा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यकका विशेष आवश्यकताहरु सम्बोधनका लागि गरिने प्राथमिकपूर्ण व्यबहारलाई सम्झनु पर्दछ ।

ढ) सीमान्तकृत समुदाय भन्नाले आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र भौगोलिक विकटताको कारण पछाडी पारिएका तथा सार्वजनिक सेवा, सुबिधाको अवसरबाट बन्चित र विभेदमा परेका साथै संघिय कानुन बमोजिम मानव विकास, स्तरभन्दा न्यून स्थितिमा रहेका समुदाय सम्झनु पर्दछ ।

ण) लैगिक उत्तरदायि बजेट भन्नाले लैंगिक समानताका लागि बजेटको सुनिश्चिततालाई सम्झनु पर्दछ

त) लैगिक प्रभाव विश्लेषण भन्नाले स्थानीय नीति, योजना तथा कार्यक्रमबाट सबै बर्ग, जनजाती, क्षेत्रका महिला, पुरुषले प्राप्त गरेको लाभ वा अवस्थाको लेखाजोखालाई सम्झनु पर्दछ ।

थ) खण्डिकृत तथ्यांक भन्नाले सबै जनजाती, लिंग, बर्ग, क्षेत्रका महिला, पुरुष तथा यौनिक एवं लैंगिक अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत समुदाय, शारिरिक अवस्था आदि समूहहरुको तहगत तथ्यांकलाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद २

लैससासको विद्यमान अवस्था तथा सन्दर्भ विश्लेषण, लक्षित समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला विश्लेषणः

२.१. रामारोशन गाँउपालिकाको राजनैतिक, सामाजिक र आर्थिक अवस्था विश्लेषणः

रामारोशन गाँउपालिकाको विद्यमान राजनैतिक, सामाजिक र आर्थिक अवस्था विश्लेषण गरिएको छ ।

क्षेत्रगत विश्लेषणले गाँउपालिकाले आगामी दिनमा लैससासको क्षेत्रमा के कस्तो आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक योजना तथा नीति कार्यक्रमहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्ने भन्ने विषयहरु पहिचान गरी ती समस्याहरुको निराकरण गर्न सहयोग गर्नेछ ।

२.१.१. राजनैतिक अवस्था

यस गाँउपालिकाका अधिकांश नागरिकहरु राजनैतिक रुपमा सचेत भएपनि स्थानीय सरकार र राज्यका हरेक निकायको नेतृत्व तहमा महिला, दलित लगायत पछाडी परेको समुदायको सहभागिता अपेक्षाकृत वृद्धि हुन सकेको पाइदैन । महिला लगायत लक्षित समूहलाई राजनीतिमा सहभागिता वृद्धिका लागि परिवार तथा समाजबाट सहज वातावरण सृजना गर्न आवश्यक देखिन्छ। महिला, दलित लगायत बञ्चित समुदायलाई राजनैतिक चेतनास्तर बढाउन स्थानीय राजनैतिक दल लगायत गाँउपालिकाबाट जनचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन हुन जरुरी छ। यस गाँउपालिकामा समावेशीकरणको अवस्था जिल्लाको अन्य पालिकाको भन्दा तुलनात्मकरुपमा राम्रो रहेता पनि पूर्णरुरुपमा मुलप्रवाहीकरणमा समाहित भइ सकेको मान्न सकिने

अवस्था छैन। समग्रमा महिला, दलित जनजाती संख्या विश्लेषण गर्दा राजनैतिक भूमिकामा सकारात्मक प्रतितिनिधित्व भएपनि निर्णायक भूमिकामा गाँउपालिकाको उपाध्यक्ष महिला १ जना (बि.सं. २०७४ देखि २०७९ कार्यकाल) रहेको पाइन्छ । गाँउपालिका प्रमुख लगायत वडा अध्यक्षमा महिला सहभागिता सुन्य रहेको छ। राज्यका हरेक निकायमा ३३ प्रतिशत महिला र समावेशी सहभागिताको कानुनी प्राबधानले समावेशी सहभागिता सुनिश्चित गरेपनि अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि राजनैतिक दल लगायत स्थानीय सरकारबाट विशेषगरी लक्षित वर्ग समुदायको क्षमता विकास र आर्थिक शसक्तिकरणको क्षेत्रमा योजना तथा कार्यक्रम विस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१.२. सामाजिक अवस्था विश्लेषण :

रामारोशन गाँउपालिकामा विभिन्न जातजाती, को बसोबास रहेको छ । पुरातनवादी सोच, पितृसत्तात्मक समाजिक संरचना, रहेको यस गाँउपालिकामा छाउपडी प्रथा, लैंगिक विभेद, दाइजो प्रथा, धामीझाक्री प्रथा, बाल बिबाह, जातिय विभेद, घरेलु हिंसा, अत्यधिक मदिरा सेवन गरी हुने सामाजिक विकृति र लैगिक हिंसा जस्ता सामाजिक कुप्रथा र गलत सामाजिक अभ्यासहरु अझै कायमै रहेको छ। पुरुषलाई महत्व दिने परिवार तथा समाजले महिलाको समान अस्तित्वलाई स्विकार गर्न नसकेका कारण निर्णायक भूमिकामा महिला सहभागिता र अवसरमा तथा सुचनामा पहुँच न्यून छ।

२.१.३. आर्थिक अवस्था :

यस गाँउपालिकामा समान कामको समान ज्याना सुनिश्चित हुन नसक्दा अर्थतन्त्रमा महिलाको पहुँच न्यून रहेको पाइन्छ । यहाँका अधिकांश पुरुष र केंडी महिला समेत रोजगारीका लागि भारत लगायत अन्य मुलुकहरुमा जाने अवस्था विद्यमान छ। स्थानीयस्तरमा रोजगार धृजना हुन नसक्नु यहाँको आर्थिक क्षेत्रको लागि चुनौती रहेको छ।

२.२ नक्षित समुदाय नक्सांकन तथा प्राथमिकिकरण र सवाल पहिचानः

रामारोशन गाँउपालिकाले महिला, दलित, अति विपन्न सिमान्तीकृत वर्गलाई निरन्तर बजेट विनियोजन र कार्यान्वयन गरेको देखिए तापनि सामाजिक समावेशीकरण र मुलप्रवाहीकरणकालागि यस गाँउपालिकाले समुदायतहमा सर्वेक्षण गरी लक्षित समूहको एकिन तथ्यांक पहिचान गरेको र प्राथमिकिकरण गर्न सकेको देखिएन । गाँउपालिकाको विभिन्न तहको छलफलबाट तयार गरिएको आधारहरुलाई विश्लेषण गर्दा सबै बढाहरुमा लक्षित समूह छरिएर रहेको पाइन्छ । लक्षित समूह र तिनका मुख्य सवालहरु निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

२.२.१रामारोशन गाउँपालिका लक्षित समुह प्राथमिकिकरण	**२.२.२ लक्षित समुहका सवालहरु**
१ महिला एकल महिलाका सवालहरु	• योजना छनौट देखि सम्पन्न सम्मका चरणहरुमा महिलाको सहभागिता न्युन हुने गरेको।

	• निति निर्माण तहमा अर्थपुर्ण सहभागिता न्युन रहनु र नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागितालाई सहजै स्विकार गर्न नसक्नु । • अधिकांस महिलालाई आफ्नो अधिकार र कानुन बारे जानकारी नहुनु । • गर्भवति महिलालाई स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी सुचनामा पहुँच तथा पोषण सम्बन्धी जानकारी नहुदा स्वास्थ्यको जोखिममा पर्नु । अछाम जिल्लामा निशुल्क रुपमा गर्भवतीलाई सरकारद्वारा गरिने हवाई उद्धारवारे समेत सवै महिलालाई सुसुचित हुन नसक्नु । • अत्यधिक मधिरा सेवनका कारणैबाट हुने घरेलु हिंसा लैङ्गिक हिंसा बलात्कार तथा यौनजन्य दुर्ववहार र बिभुदबाट पिडित हुनु । • छाउपडी कुप्रथा र धामीझाक्री प्रथा कायमै रहनु । • आर्थिक स्रोतमा पहुच तथा नियन्त्रणमा कमि हुनु र शिक्षामा समान पहुच नहुनु। • चेतनाको कमी ।
२बालबालिकाका सवालहरु	• बाल श्रम बाल यौन दुर्व्यवहार बालबिबाह तथा शोषण लगायतका बिभेद मन्य कार्य कायम रहनु • बालमैत्री संरचना व्वहार खेलमैदान बालउद्यान नहुनु। • बालबालिका हरुमा आत्मारक्षा सिप नहुनु। • बेसाहारा तथा अबिभावक बिहिनताका कारण संरक्षणको अभाव । • बालकहरु बालश्रमिकको रुपमा भारत जानु ।
३ अपाङ्गता भएका व्यक्ति	• समान अवसरबाट बञ्जित साथै सार्वजनिक सेवा तथा स्रोतमा सहज पहुच नहुनु । • अपहेलना मानसिक यातना अपमानजनक व्यवहार तथा यौनजन्य दुर्व्यबहारको शिकार हुनु । • अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अर्थपुर्ण सहभागिता नहुनु ।
४ ज्येष्ठ नागरिक	• जेष्ठ नागरिकलाई उचित पालनपोषण तथा संरक्षणको समस्या । • स्रोतमा पहुँच तथा नपयन्त्रणमा कमि । • सन्तानहरु रोजगारी तथा अन्य कामकालागी घरबाहिर हुनु र एक्लै बढी समय बिताउनु पर्दा मानसिक समस्याको शिकारको सम्भावना रहनु ।

५ लैगिंक तथा यौनिक अल्पसंख्यक	• पहिचान हुन नसक्नु । • खुलेर समाजमा आउन नचाहनु । • समान अवसरबाट बञ्चित हुनु । • समाजबाट अपमानजनक ब्यबहार तथा विभेदपुर्ण दृष्टिकोण राख्नु ।
६ जनजाती	• जनजाती समुदायको राज्यद्वारा प्रदत्त सुचनामा न्युन पहुच । • जनचेतनाको कमी । • जनजाती समुदायको भाषा संस्कृति संरक्षण र संवर्द्धन हुन नसक्नु ।
७ अति विपन्न समुदाय	• सिमित र पाखो जग्गा जमिनबाट जिवन निर्वाह गर्न बाध्य । • भारतमुखी रोजगारी । • अशिक्षा र जनचेतनाको कमीका कारण बाल बिबाह सामजिक कुरिती लगायतका गलत सामाजिक प्रचलनबाट टाढा हुन नसक्नु । • निर्णायिक तहमा सहभागिताको पहुँच न्युन । • घरेलु मधिराको अत्यधिक सेवन ।
८ द्वन्द पिडितका सवाल	• अझैसम्म पनि केही वेपत्ता व्यक्तिको अवस्था पत्ता नलागाउनु । • परवारका सदस्य गुमाएका व्यक्तिहरुमा मानसिक समस्या रहनु । • द्वन्द पिडितको उचित बर्गीकर नहुनु ।
९ दलित	• दलित समुदायको सामाजिक आर्थिक सास्कृतिक र राजनितिक अवस्था संग सम्बन्धित मुद्दाहरुमा कानुनी संरक्षण र कार्यान्वयन को अवस्था कमजोर । • लैङ्गिक तथा जातिय दोहोरो विभेद । • रोजगारी र आर्थिक अवस्था कमजोर । • शिक्षा र अवसरको अभाव । • सामाजिक विभेद र छुवाछुत ।

२.३. लैससास श्रेषया क्रियाशिल सरोकारवामा विश्लेषण (१९ (रोटि चित्र)

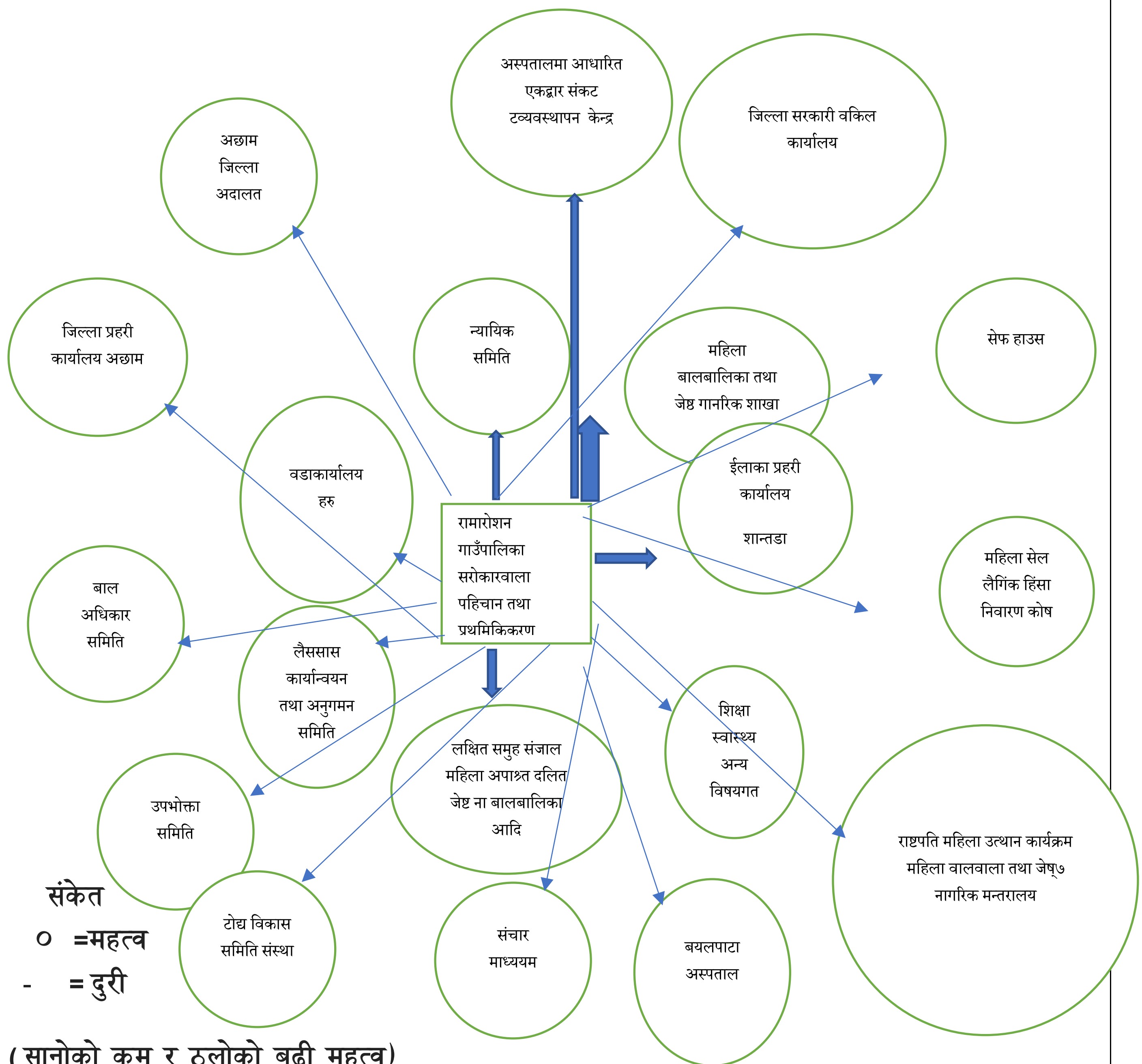

(सानोको कम र ठुलोको बढी महत्व)

परिच्छेद ३

३.१ रामारोशन गाँउपालिकाको SWOT Analysis समावेशी लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्न, सामाजिक न्याय कायम गर्न र गाँउपालिका अन्तर्गतका समिति र संरचना निर्माणमा लक्ष्यित वर्गको समतामुलक पहुँच स्थापित गर्न लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक छ। यद्धपि यस गाँउपालिकाको सन्दर्भमा लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरणको सबल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष, अवसर र चुनौती देहाय अनुसार रहेका छन ।

३.१.१ गाँउपालिकाको सवल पक्ष

- बजेट र स्थानीय सरकार
- आय आर्जनको सम्भावना
- दक्ष जनशक्ति
- प्राकृतिक श्रोत
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु
- नीति नियम

३.१.२ कमजोर पक्ष/सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण सम्बन्धी बुझाइमा एकरुपता नहुनु
- गाँउपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा लैससासको सवाल मुलप्रवाहीकरण नहुनु ।
- नियमितरुपमा लैगिक उत्तरदायी बजेट परीक्षण नहुनु ।
- लैससासको लागि आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरणको अभाव रहनु ।
- लक्ष्यित वर्गको अवसर र लाभ वितरणमा न्यायोचित पहुँच सुनिश्चित हुन नसक्नु ।
- गाँउपालिकाबाट गठन हुने समिति र संरचनाहरुमा लैससासको भावना समेट्न नसक्नु ।
- विभिन्न लक्ष्यित बर्ग, क्षेत्र र समुदायबिच आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा उच्च अन्तर रहनु ।
- विभिन्न लिंग, वर्ग क्षेत्र, समुदाय र जातजातिबिच हुने व्यवहारगत विभेद हट्न नसक्नु ।
- गाउँपालिकाको अनुगमन तथा मुल्यांमन र प्रतिवेदन प्रणालीले लैससास अवधारणालाइ अवलम्वन गर्न नसक्नु ।

३.१.३ अवसरहरुः

- समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने संविधान र संविधानमा भएका व्यवस्थाहरु ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्य कानूनहरु प्रभावकारीरुपमा कार्यान्वयनमा रहनु
- नेपाल सरकारले अन्तर्राष्टियस्तरमा जनएका प्रतिवद्धता
- स्थानीय सरकारले नै भीति, कानून निर्माण, नीति निर्माण गर्ने अधिकारले गाँउपालिकालाई नैखसास मैत्री मगर बनाउने अवसर प्रदान गरेको ।

- संघीय तथा प्रदेश सरकारको तैससास मैत्री यजेट तथा कार्यक्रम अनुरुप गाँउपालिकालाई नीति तथा कानून बनाउने अवसर प्रदान गरेको

३.१.४. चुनौतीहरुः

- गाँउपालिका अन्तरगत समिति तथा संरचनालाई लैससासमैत्री कायम गर्न नसक्नु ।
- समाजमा विद्यमान रहेका हानिकारक सामाजिक मुल्यमान्यताहरु कायम हुनु ।
- लक्ष्यित वर्गको आयस्तरमा ज्यादै ठुलो असमानता ।
- लाभ बाँडफाँडमा वास्तविक सक्ष्यित वर्गको पहिचान र पहुँचमा सुनिश्तितता नहुनु ।
- विद्यमान कानूनी व्यवस्थाका बारेमा लक्ष्यित वर्गलाई सुसुचित गराउन नसक्नु

३.२ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यः

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताबारे नेपालको संबिधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, विगतमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र नेपालले विगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतिहरूलाई मध्यनजर गर्दै तिनीहरूको समाधान गर्न स्थानीयस्तरमा रामारोशन गाँउपालिकाले यो रणनीतिको आवश्यकता महसुस गरेको छ। यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दा पनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

३.२.१ संविधान प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचकों असमानता, सामाजिक वञ्चितिकरणको कारण सामाजिक समुहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई गाँउपालिकाका क्षेत्रमा न्यून गर्नुपर्ने भएकोले,

३.२.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका लैससास सम्बन्धि विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र रामारोशन गाँउपालिकाको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्वोधन गर्ने गरि लैससास अवधारणासँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोल,

३.२.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूभीचको असमानतासा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,

३२.४ महिला, दलित, र बाल-बालिकामाथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी, छुवाछुत, बेचबिखन, घरायसी कामकाज, गरिवी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैत्रिक समानता र महिला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,

३.२.५ यस क्षेत्रका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैत्रिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता

भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रवृत्ति भएकाले,

३.२.६ रामारोशन गाँउपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरि महिला, दलित, द्वन्द पिडीत, तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने भएकाले,

३.२.७ रामारोशन गाँउपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पंहुचको अवस्थाको सही रुपमा पहिचान गरि सो अनुरुप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पूनरावलोकन गर्न,

३.२.८ रामारोशन गाँउपालिकाभित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघसंस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत लैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृयामा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।

३.२.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ्ग घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि रामारोशन गाँउपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा जैससासलाई योजनाबद्ध रुपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरुपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले ।

माथि उल्लेखित औचित्यताहरूलाई पुरा गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११, उपदफा २. बुँदा ठ को उपबुँदा २ द्वारा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरी रामारोशन गाँउपालिकाले यो "लैङ्गिक समानता तया सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीति, २०७९ तयार गरेको हो ।

परिच्छेद ४
लैससास रणनीतिको लक्ष्य, उद्देश्य, मुल्यमान्यता र औचित्यता

४.१ दीर्घकालिन सोच

विभेद रहित समतामूलक तथा सम्बूद्ध र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने ।

४.२. लक्ष्य

लैंगिक तथा सामाजिक उत्तरदायी संस्थागत संरचना, नीर्ती र कीर्यप्रणली मर्माफत समतामुलक समाजको निर्माण गर्ने ।

४.३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरु

यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अवधारणा अनुसार यसको प्रयोगलाई सरलीकृत रुपमा स्थानीयकरण गरि रामारोशन गाँउपालिकाले गर्ने सम्पूर्ण विकास योजना तथा

कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउन आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धिको समतामूलक बितरण र उपयोगी बनाउने रहेको छ। यसका उद्देश्यहरू निम्न प्रकारका छन् :

- लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत स्थानीय सरकारको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेशी गरि, लैङ्गिक समानता र सबै जात, जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक अन्तरहरूको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक मूलप्रबाहीकरण गर्दै लैजाने ।
- गाउँपालिका एवं अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्थाहरू सहित लक्षित वर्ग/समूहको आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा वृद्धि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने ।
- लैससासबारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यविधि, जैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतीकरण तथा क्षमता विकास गर्ने ।
- लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार बिभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, विकास साझेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र अरु स्थानीय सरकार आदिसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने
- गाँउपालिकाबासी विशेषगरि महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने।
- गाँउपालिकाको सवै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासको दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

४.४ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताबारे नेपालको संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, 'विगतमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यविधि नैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता र नेपालले विगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतिहरूलाई मध्यनजर गर्दै तिनीहरूको समाधान रामारोशन गाँउपालिकाले प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न यो रणनीतिको औचित्यता महसुस गरिएको हो। यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दा पनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

४.४.१ संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य सपनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सिमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक वितिसका कारण सामाजिक समहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्न पर्ने भएकोले,

४.४.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका समार सम्बन्धि विभिन्न नीति कार्यविधि निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र स्थानीय तहको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्बोधन गर्ने गरि ससास अवधारणा संग नीतिगत र कार्यगत परिपुरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,

४.४.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूबीचको असमानतामा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,

४.४.४ महिला, दलित र बाल-बालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी, छुवाछुत, बेचविखन, घरायसी कामकाज, गरिवी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैङ्गिक समानता र मला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,

४.४.५ महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रवृत्ति भएकाले,

४.४.६ रामारोशन गाँउपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरि महिला, दलित तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृक्तिक अवस्थामा सुधार गर्नु पर्ने भएकाले,

४.४.७ रामारोशन गाँउपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पंहुचको अवस्थाको सही रुपमा पहिचान गरि सो अनुरुप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पूनरावलोकन गर्न,

४.४.८ रामारोशन गाँउपालिका भित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, बिभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघ संस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत जैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृयामा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।

४.४.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ्ग घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि रामारोशन गाँउपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासलाई योजनाबद्ध रुपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरुपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले ।

परिच्छेद ५
भैससास सम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

५.१. सैससास मूलप्रवाहीकरण नीति

५.१.१ रामारोशन गाँउपालिकाले संचालन गर्ने सम्पूर्ण योजना तथा कार्यकमलाई लैससास दृष्टिकोणवाट संस्थागत गरि त्यसमा महिला र सीमान्तकृत समुहको अर्थपूर्ण सहभागितामा कार्यान्वयन गरि मूलप्रवाहीकरण गर्दै लगिने नीति लिनेछ । ।

५.१.२ नैहिक उत्तरदायी योजना तथा समावेशी बजेट परीक्षणलाई स्थानीयकरण गरी लक्षित समुदायको बार्थिक तथा वित्तिय श्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ । ।

५.१.३ रामारोशन गाँउपालिकाका, सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरू, महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि उनीहरूको योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिवृद्धि गरी गाँउपालिकाको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण, सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुंच तथा नियन्त्रणमा वृद्धि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने ।।

५.१.४ लैससास बारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास गर्ने नीति लिने ।

५.१.५ तैससात्स नीति प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आन्तरिक र बाह्य सबै सरोकारवालहरूसँग नियमित र प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।

५.१.६ गरीब असहाय महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने नीति लिने ।

५.१.७ सबै प्रकारका अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा तैससास उत्तरदायी दृष्टिकोण अपनाईने छ ।

५.२. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरु

५.२.१ मूलप्रवाहीकरणः

क) रामारोशन गाँउपालिकामा महिला, दलित, गरीव र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, कार्य वातावारण र संस्कृति, योजना, बजेट, पंहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्य मार्फत पछाडि परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको सवाल र समस्या पहिचान गरि, उनीहरूलाई समान अवसर दिई सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि उनीहरूको समग्र गाँउपालिकाको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।

परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग समूहको गडिपालिकाको समग्र शासन प्रणानीमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराई उनीहरूलाई सवन बनाई आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नुको साथै आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद् व्यवस्थापन गर्दै कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकासगरि गाँजबासीको सागि स्व.रोजगारीको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.२.३ संस्थागत संरचना, सधैतिकरण तथा क्षमता विकासः

क)लैससासबारे समिधान, वर्तमान संधीय शासन स्वरूपं, नीति, नियम, ऐन, कानुन, कार्यविधि आदिमा भएस व्यवस्थाहरूको सबै सरोकारवालाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गरि कार्यान्वयन गर्न घुस्त दुरुस्त संस्थागत संरचना निर्माण गरि रामारोशन गांउपालिका लगायतका सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरूलाई भैससास प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउदै लगिनेछ ।

घ) स्थानीय नागरिक विशेष गरी पायडि परेका महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको चुस्त दुरुस्त संस्थागत संरचना मार्फत योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक सचेतीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी गाँउपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरि आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरिनेछ ।

५.२.४ समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण :

क)लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार तथा विकास साझेदार संस्थाहरुसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिनेछ ।

ख)लैससास सम्बन्धी समुदायमा बढेको लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसालाई पनि ध्यानमा राख्दै, विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न विभिन्न सरकारी, विकास साझेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र आदिसँग साझेदारी तथा समन्वय गरिनेछ।

५.२.५ सामाजिक संरक्षण र सुरक्षाः रामारोशन गाँउपालिकाबासी विशेष गरि महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने रणनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यकमहरू लागु गर्दै लगिनेछ ।

५.२.६ बनुगमन तथा मूल्यांकन :

गाँउपालिकाको सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरु५.३.१ कार्यनीति (रणनीति ५.२.१ सगं सम्बन्धित)

क) योजना, कार्यक्रम तथा बजेट चक्रमा यस गाँउपालिकाले लैससासमैत्री योजना र कार्यक्रम निर्माण गर्न पूँजीगत बजेटको कम्तिमा (महिला.... दलित..... बालबालिका ...%वा बजेट छुट्याइनेछ।यसरी छुट्याइएको बजेट पछाडि परेका, विकासका अवसर बाट बञ्चित, श्रोत र साधनमा पहच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका गरीब, महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिबासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक,

ख)लैहिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत गाँउपालिकाको संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूमा समावेश गरि लैङ्गिक समानता र सबै जात जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै लगिनेछ ।

५.२.२ आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशिकरण तथा सशक्तिकरण :

क) विकासका अवसरबाट बञ्चित, बोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका वा पारिएका महिला, दलित, अशक्त, गरीब, विकासका अवसरबाट बञ्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि अपाइता भएका व्यक्तिहरु, इन्द्र पिडित, परद्धि परेको वर्ग, अल्पसंख्यक तथा अन्य गीमान्तकृत समूह आदिलाई प्राथमिकता दिई उनीहरूलाई विकासको मूलधारमा ल्याउन कार्यान्वयन गरिने छ।

ख) बढी भन्दा बढी अर्थपूर्ण जनसहभागीता सुनिश्चत गर्न संस्थागत संयन्त्र, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्य क्षेत्रगत सर्त निर्धारण गरिने छ।

ग) सेवा प्रवाह संयन्त्र र प्रकिया मैससारामैत्री हुने गरि सुधार एवम् विकास गरिने छ।

घ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा तथा लैङ्गिक लेखाजोखा विधिलाई लैङ्गिक पूर्णरुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ।रामारोशन गाँउपालिकाको समग्र विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियामा महिला तथा बन्वितीकरणमा परेका तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरुका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक योजना र कार्यक्रमहरू सघन एवं निरन्तर सञ्चालन गरिने छ ।

ङ) तैससास आचरण र व्यवहार एक आदर्श, नैतिक विषयसमेत भएकाले सेवाप्रदायक निकायमा संलग्न जनशक्तिको सार्वजनिक र निजी कार्यशैली तद्अनुकुल बनाउन मार्गदर्शन आचारसंहिता निर्माण गरी लागु गरिने छ ।

च) लैहिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट मार्फत नतिजामूखी आवधिक र बार्षिक योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यन्वयन गरिने छ ।

ज) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि सूचकहरू निर्धारण गरी यसका प्रयोगलाई योजना तथा बजेट तर्जुमा, मापन र परीक्षण प्रक्रियामा एकरुपता र सरलीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सुनिश्चित गरिने छ ।

झ) लैहिक उत्तरदायी योजना तथा बजेटलाई रामारोशन गाँउपालिकाले आन्तरिकरण गरि यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि क्षमता विकास गर्नेछ ।

ब) रामारोशन गाँउपालिकाको तैससास सम्बन्धी समन्वय र कार्यान्वयन समितिले गाँउपालिकाको आवधिक/बार्षिक योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट कार्यान्वयन भए नभएको सुनिश्चित गर्नेछ ।

ट) लैहिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्न आवश्यक तथ्यान र सूचनालाई व्यवस्थित र आवधिक गर्ने प्रणाली स्थापित गर्नेछ ।

ठ) सेवाप्रदायक निकायका सरोकारवालाहरूलाई लैड्रिक उत्तरदायी बजेट विधि कार्यान्वयन सम्बन्धी सीप विकास गर्नेछ ।

ड) सेवाप्रदायक र सेवाग्राही दुवै पक्षका सरकोरवालालाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी निर्यामत रुपमा प्रदान गर्ने प्रबन्ध गरिनेछ। यसका लागि आम सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरिनेछ ।

ड) सबै सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गरि गाँउपालिकाबासीलाई आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्हरूको व्यवस्थापन गरिने छ ।

ण) कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकास एवं प्रबर्द्धन गरि गाँउपालिकाबासीकालागि स्वरोजगारीको व्यबस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.३.२ कार्यनीति (रणनीति ५.२.२ सगं सम्बन्धित)

गाँउपालिकाले स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, नियम, कानून, नीति, नियमहरूको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता तथा मापदण्ड अनुरुप सबै सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराई मैसमास दृष्टिकोण पुनरावलोकन तथा निर्माण गर्न सक्नेछ।

या मण्डीकृत तथ्यांक र तथ्यगत सूचनाको आधारमा सामाजिक तथा आर्थिक स्थितिको विश्लेषण गरि गरिब तथा बञ्चितिकरणमा परेका समूहको पहिचान गर्नेछ।

ग) महिला, दलित, पिछडिएको वर्ग, अपाडता भएका व्यक्ति, अन्यसंख्यक आदिको आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा वृद्धि गर्ने कार्यनीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नेछ ।

घ) विविधताको सम्मान गर्दै विपन्न वर्गहरूसँगको निरन्तर अभिमुखीकरण एवम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक बस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तिय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने योजना र कार्यक्रम निर्माण गरि कार्यान्वयन गरिने छ।

५.३.३ कार्यनीति (रणनीति ५.२.३ सर्ग सम्बन्धित)

क) जैससासका लागि संस्थागत र व्यक्तिगत दुवै क्षमता विकासका क्षेत्रहरू पहिचान गरि विभिन्न सचेतिकरण तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सन्चालन गर्नेछ ।

ख) गाँउपालिकाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रणालीमा आवद्ध सामुदायिक संघ-संस्था, विभिन्न सन्जाल, सहकारी, समूहहरू तथा नागरिक समाजको क्षमता विकास गरिने छ ।

ग) सबै समुदायका विपन्न महिला-पुरुषहरू, युवा, बालबालिका, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, सामुदायिक संस्थाहरूसगको निरन्तर अभिमूखीकरण एबम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक बस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तिय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि हुने गरी गाँउपालिकाको ७ चरणको योजना तर्जुमा प्रक्रिया, समय सीमा, महिला तथा वञ्चितीकरणमा परेकाहरूका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र 'गाँउपालिकाको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सघन एवम् निरन्तर सञ्चालन गरिने छ।

घ) लैससास सम्बन्धी जानकारी दिन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवं समय तालिका महिला तथा वञ्चितीकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरि निर्धारण र कार्यान्वयन गरिने छ ।

ङ) गाँउपालिकाको जनप्रतिनिधीहरु एवम् राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरूलाई लैससासको मुलअवधारणा र यस सम्बन्धी संवेदनशील बनाइने छ ।

च) जैससास सम्बन्धी जानकारीमुलक र सुचनामूलक सामाग्रीको प्रकाशन र तालिम निर्देशिकाहरू तयार गरि समयानुकूल सुधार गरि कार्यान्वयनमा ल्याईने छ।

छ) प्रशिक्षण विधि, सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवम् समय तालिका महिला तथा वञ्चितीकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरि निर्धारण गराईनेछ ।

ज) गाँउपालिकाले आयोजनाहरू छनौट गर्नका लागि आधार मापदण्डहरू पहिचान गर्न उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

५.४ कार्यनीति (रणनीति ५.२.४ सगं सम्बन्धित)

यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न सरकारी एवं विकास साझेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, सामुदायिक समूहहरू तथा नागरिकहरू बीच तल उल्लेख गरे अनुसार साझेदारी, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिने छ।

समन्वय सहकार्य सहजिकरण र साझेदारीका लागी संभाव्य संस्थाहरु	**संभावित कार्य तथा भुमिका**
सधीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार	लैससारालाई राष्ट्रिय नीतिहरूमा एकिकृत गर्दै जोड्ने र लैससास मैत्री सस्थागत व्यवस्थालाई समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गर्ने । -लैससास दृष्टिकोणबाट योजना तर्जुमा र अनुगमन ढाँचाहरूको पुनरावलोकन, समन्वय तथा पृष्ठपोषण गर्ने । लैससास सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको मूलप्रवाहीकरणका लागि संघयि र प्रदेशसरकार सँग समन्वय कायम गर्ने । - लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट से लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण कार्यान्वयनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने । महिला तथा वञ्चित समूह लगायत सबैका लागि सेवा सुविधामा पहुँच पुर्‍याउन कार्यान्वयन तहमा समन्वय कायम गर्ने ।

	महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय, मुश्लिम, द्वन्द्र पिडित, एकल महिला, अपाडता तथा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, किशोर किशोरी, युवा आदि बञ्चित समूहहरू ।
महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय, मुश्लिम, द्वन्द्र पिडित, एकल महिला, अपाडता तथा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, किशोर किशोरी, युवा आदि बञ्चित समूहहरू ।	मुख्य मुख्य सरोकारका समूहहरू र उनीहरूका समस्या तथा आवश्यकतांहरूका सम्बन्धमा खण्डीकृत तथ्यान एवम् विश्लेषण गरिएका सूचना सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने, पर्याप्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न योजना तथा बजेट सुनिश्चित गर्ने र कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्न समन्वय, सहकार्य सहजीकरण गर्ने
विकास साझेदार सस्थाहरू	संघयि, प्रदेश एवम् स्थानीय सरकारहरूको लैससास सम्बन्धी बाधा र क्षमता बिकासको अवस्था विश्लेषण गर्ने कार्यमा सहयोग र साझेदारी गर्ने । - लैससासलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म एकिकृत गरि अनुगमन, मूल्यांकन र रिपोर्टिंग गर्ने प्रक्रियामा सहयोग र साझेदारी गर्ने । यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि केन्द्र, प्रदेश एवम् स्थानीय तहमा सहयोग, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने
नागरिक समाज, गैसस तथा	महिला तथा बञ्चित समूहहरूको सशक्तीकरणका लागि आर्थिक, प्राविधिक
निजी क्षेत्र	र व्यावसायिक सहयोग पुयाउन समन्वय र सहकार्य गर्ने
स्थानीय समुदाय	-आफ्नो वस्तीका परिवारहरूको खण्डीकृत सूचनाहरूको अभिलेख राख्ने।

	-वस्ती स्तरबाट माग गर्नुपर्ने योजनामा महिला, दलित तथा पिछडिएका समुदायको सकिय सहभागिता गराउनका लागि समन्वय गर्ने । लैससास दृष्टिकोणबाट योजना प्रगति एवम् चुनौतीहरूको आफै अनुगमन गर्ने । - महिला, दलित तथा पिछडिएको समूहको विकास गर्न विद्यमान विभेदकारी प्रचलनहरूका विरुद्ध आवाज उठाउनुका साथै बहस सञ्चालन गराउनको सागि समन्वय गर्ने। पिछडिएका वर्गहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक सशक्तीकरण गर्नका लागि समुदायसँग समन्वयन गर्ने । लैङ्गिक समानता प्राप्तिको लागि प्रत्येक घर परिवारमा सचेतीकरण गर्नको लागि समन्वय गर्ने । महिलाले घरमा गर्ने भूमिकालाई उत्पादकत्वमूखी बनाउन सहयोग गर्नको लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने । यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि साझेदारको रूपमा काम गर्ने

५.५ कार्यनीति (रणनीति (रणनीति ५.२.४ सर्ग सम्बन्धित)

गरीब असहाय महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्न कार्यनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लैजाने ।

५.६ कार्यनीति (रणनीति ५.२.५ सर्ग सम्बन्धित)

क) गाँउपालिका अन्तर्गत संचालन भएका योजना तथा कार्यक्रम र गाँउपालिका आफै लैससास उत्तरदायी भए नभएको वस्तुगत सूचक र मापदण्ड तयार गरि अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

ख) लैससास शाखाले अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखासँग कार्यविधि, निर्देशिका, फेमवर्क तथा अन्य योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन गर्दा नैससासको अवस्था प्रष्टयाउने गरी खण्डिकृत तथ्यांकलाई आधार बनाउन समन्वय र सहयोग गर्ने ।

ग) गाँउपालिकाले सन्चालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन प्रणालीमा सुधार गरि जैससासमुखी बनाउन उद्देश्य र सूचकहरू लैससासका आधारमा खण्डिकृत गर्ने ।

घ) खण्डिकृत तथ्याङ्क संकलन र उपलव्ध गराउने प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने र त्रैमासिक र वार्षिक प्रतिवेदनमा खण्डिकृत तथ्याङ्क सम्मिलित प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

ङ) लैससास शाखाले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रभाव मूल्यांकन, असल अभ्यास, कार्यशैलीको रुपान्तरण जस्ता विषयको अभिलेखिकरण गर्ने र सोबाट प्राप्त सिकाईलाई सरोकारवालासँग साझेदारी गर्ने र तद्अनुरुप स्रोतको परिचालन गर्ने ।

च) लैससास शाखाले तैससास सम्बन्धी नीतिलाई कार्यान्वयन गर्दा आएका समस्या र बाधा व्यवधानलाई आवधिक रुपमा समीक्षा गर्ने, त्यसका लागि बजेट व्यवस्था गर्ने र आवश्यकता अनुसार परामर्शदाताको सहयोग लिने ।

छ) गाँउपालिकामा गठित लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सूपरीवेक्षण तथा अनुगमन कार्यन्वयन समितिको कार्यलाई लैससास उत्तरदायी बनाउन लैससास महाशाखा/शाखाको समन्वय तथा सहकार्यमा लैससास सम्बन्धी सूचकहरूको पहिचान गर्ने, अनुगमन तथा मूल्यांकन डाँचामा समावेश गर्ने, खण्डिकृत प्रारम्भिक तथ्यांक संकलनका लागि स्पष्ट ढाँचा बनाउने र प्रगति विवरणमा समेट्न मार्ग-निर्देशन गर्ने र सोका लागि अभिमूखीकरण गर्ने ।

ज) सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, लैससास सम्बन्धी मापन र परीक्षण लगायतका संयन्त्रलाई कार्यान्वयन गरि संस्थागत गर्ने। यी क्रियाकलापहरूमा महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय आदि बञ्चित समूहहरूको अर्थपूर्ण सहभागितामा सुनिश्चित गर्ने ।

परिच्छेद ६
लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन

६.१. लैससास रणनीति कार्यन्वयनको लागि कार्ययोजना

क्र स	प्रमुख क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	बार्षिक स्रोतको परिचालन	समयसिमा
१	गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि र सरोकारवाला निकायल	रामारोशन गाउँपालिका	विषयविज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानिय नीति सरकारबाट पिनियोजित भएको	

	विच लैससास रणनीतिको बारेमा अभिमुखिकरण कार्यक्रम आयोजना गर्ने			बजेट, विकास, साभाचार राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ सस्थाहरु निजी क्षेत्रवाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने	नीति स्वीकृत भएको २ महिना भित्र
२	गाँउपालिका र यसका सबै वडासंग नियमित संसन्वय र सहकार्य गर्ने र त्रैमासिक रुपमा समिक्षा गर्ने	महिला तथा बालबालिका गाया, तथा योजना शाखा	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ ।	निति स्विकृत भएको १ महिना भित्र त्यसपछि निरन्तर रुपमा वर्षभरी
३	गाउँपालिकामा लैससास सम्वन्धी विषयवस्तु हेर्नका लागी विषेश रुपमा क्रमचारि तोक्ने र पालिकामा लैससास शाखा सम्वन्धी विशेषज्ञताको क्रमश विकास गर्दै जाने ।	महिला तथा वालवालिका शाखा तथा योजना शाखा गाउँपालिको कार्यालय	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	निति स्विकृत भएको ३ महिना भित्र कर्मचारी तोक्ने र विशेषज्ञताको विकास निरन्तर रुपमा वर्षभरी
४	प्रत्येक ३/३ वर्षमा विद्यमान ऐन कानुन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि तथा लैससास	गाउँ कमर्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा	निति स्विकृत भएको ३ महिना पछी र निरन्तर वर्षभरी

	रणनीतिको पुनरावलोकन गर्ने र समसामयिक रुपमा		न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	
५	गाउँपालिकाको वजडँमा नितिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागी सम्वन्धित वडामा लैससास सम्बन्धी कार्ययोजनाको निर्माण गर्ने	गाउँ कार्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	निति स्विकृत भएको ६ महिना भित्र
६	लैससास निति कार्यान्वयनमा उत्कृष्ट प्रदशन गर्ने वडा तहलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने परिपार्टिको विकास गर्ने	गाउँ कार्यापालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	कम्तिमा वर्षको एकचोटि हरेक आर्थिक वर्षको अन्तमा
७	निति कार्यानव्यनको निरन्तर समिक्षा अनुगमन	योझना शाखा	विषय विज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी	निति स्विकृत भएपछि प्रत्यक ६ ६ महिनामा

	मुल्याङकनका लागी आवश्यक सुचकहरुको निर्माण गर्ने र सोको आधारमा नियमित अनुगमन मुल्याङकन गर्ने			राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	
८	गाउँपालिकाको नियमित बजेटवाट प्रतिशत रकम लक्षित समुदायको कार्यक्रमका लागी तोक्ने	महिला तथा वालवालिका शाखा तथा योजना शाखा गाउँपालिको कार्यालय	विषयविज्ञहरु	संघ प्रदेश र स्थानिय सरकारवाट विनियोजित वजेट विकास साझेदारी राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रियसंघ संस्थाहरु निजि क्षेत्रवाट प्राप्त वजेटलाई समेत परिचालन गरिनेछ	निति स्विकृत भएको तिन महिना भित्र

६.२ संस्थागत संरचना/ब्यवस्था

६.२.१ विभिन्न समितिहरूको गठनः

संधीय व्यवस्था अनुसार गाँउपालिकाले विभिन्न समितिहरू गठन गरि यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन समिति गठन गरि तल दिए अनुसार सबै तहमा कार्यक्षेत्र तथा जिम्मेवारी सहितको उत्तरदायित्व प्रदान गर्नेछ।

(क) रामारोशन गाँजपालिकामा लैससास भीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्न निम्नानुसारको एक समिति रहने छ।

क्र स	विवरण	पद
१	गाउँपालिका प्रमुख	संयोजक
२	गाउँपालिका उप प्रमुख	सदस्य
३	गाउँकार्यपालिका सदस्यहरु मध्यवाट एक जना महिला सहित २ जना	सदस्य
४	गाउँकार्यपालिका द्वारा मनोनित लक्षित वर्गको क्षेत्रमा काम गर्ने व्यक्ति वा संस्था मध्यवाट वढीमा २ (एक जना महिला सहित) जना सदस्य	सदस्य
५	सामाजिक विकास समिति संयोजक	सदस्य

६	ईलाका प्रहरी कार्यालय प्रमुख	सदस्य
७	नेपाल पत्रकार महासंघ जिल्ला शाखा अध्यक्ष	सदस्य
८	गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
९	गाउँपालिकाको विषयगत शाखा /महाशाखा प्रमुख	सदस्य

(ख) गाँउपालिका लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सूपरीबेक्षण तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. गाँउपालिका भित्रका महिला, दलित, बालबालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपांङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदाय खण्डीकृत तथ्यान्क संकलन एवम् विश्लेषण गर्ने ।

२. लैङ्गिक लैङ्गिक आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरि तत् सम्बन्धी गर्नु पर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नगरसभा समक्ष सिफारिस गर्ने ।

३. संघ तथा प्रदेश सरकार बाट भएका रणनीति, नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने गराउने ।

४. यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यन्वयनमा सहयोग गर्ने तथा आवश्यक सुझाव दिने र कार्यक्रम कार्यान्वयनको समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।

५. गाँउपालिकाको नियमित रुपमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्ने ।

२. बडा भित्रका महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांगता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका समुदायकहिकहितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तीकरणकाको लागि कार्यक्रम बनाई वडामा पेश गर्ने।

३. वडाभित्र योजना छनौट प्रकृयामा महिला, बाल-बालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपांङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक आदि समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता अनिवार्य गर्ने गराउने। ४. वडाका सबै संरचनाहरूमा ५० प्रतिशत महिलाको सहभागिताको सुनिश्चिता गर्ने ।

५. यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यन्वयनमा सहयोग गर्न क्षमता अभिवृद्धिको क्षेत्र पत्ता लगाउने र उनीहरूको कार्यक्रमलाई लैससास मैत्री बनाउन सहजीकरण गर्ने ।

६. बडाको वार्षिक तथा आवधिक योजना, कार्यकम तथा बजेट लैससास उत्तरदायि वा संवेदनशिल भए नभएको सुनिश्चित गर्ने, विश्लेषण गर्ने र वर्षको अन्तिममा नियमित लैससास परीक्षण गराउन सहजीकरण गर्ने।

७. बडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसाको उजुरी गर्ने प्रचलन अति न्यून रहेको, उजुरी भै हाले पनि उजुरी कर्ताको सुरक्षाको निम्ती कुनै व्यवस्था नरहेकाले वडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैङ्गिक हिंसा, बालविवाह, छाउपडी प्रथा, छुवाछुत, घरेलु हिंसा र दुरव्व्यवहार सम्बन्धी विषयमा प्राप्त गुनासाहरू

लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने ।

८. लैससासको अवस्था विश्लेषण गर्न गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने ।

९. लैससास सम्बन्धित आचारसहिंता निर्माण गर्न सहजिकरण गर्ने ।

१०. लैससासमा काम गर्ने आन्तरिक र बाह्य संघ-सस्थासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

६.२.२ गुनासो व्यवस्थापन :

सम्बन्धित लाभग्राही वा सरोकारवालाहरूले नगर तथा वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्र भित्र लैशिक हिंसा, घरेलु हिंसा र दुव्र्यवहार सम्बन्धी विषयमा आफ्ना गुनासा तथा सुझावहरू भए निर्वाध रुपमा कानुन बमोजिम राख्न सक्नेछन् । यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन गर्न नगर तथा वडा कार्यालयमा कम्तीमा एक-एक जना महिला तथा पुरुषलाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोकिनेछ ।

क) गुनासोहरूको संकलन, दर्ता तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पर्क व्यक्तिहरू देहाय बमोजिम हुनेछ ।

महिलाहरूको तर्फबाट

पुरुषहरूको तर्फवाट

ख) सम्पर्क व्यक्तिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुने छ :

वडावासीहरूलाई गुनासो व्यवस्थापन सयन्त्रको बारेमा जानकारी दिने र सचेत गराउने ।

वडामा विभिन्न माध्यमबाट आएका लैङ्गिक हिंसा, महिला हिंसा, घरेलु हिंसा र दुर्व्यवहार सम्बन्धी घटनाहरूको दर्ता गरी अभिलेख राख्ने ।

यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन तथा आवश्यक कारबाहिको लागि वडा कार्यालय र लैससास समितिलाई जानकारी गराउने ।वडा कार्यालय र लैससास समितिसँग सहकार्य गरि हिंसा पीडितलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।

सम्बोधन गरिएका गुनासोहरूको अभिलेख राख्ने र सम्बन्धित गुनासोकर्तालाई गुनासो प्राप्त भैसके पछि र सम्बोधन भए पश्चात जानकारी गराउने गुनासोहरूको उपयुक्त (सम्मान, सम्वेदनशीलता, पारदर्शी र समय आदि) तरिकाले व्यवस्थापन भैरहेको सुनिश्चत गर्ने सम्बोधन भएका गुनासोहरुको अनुगमन गरी प्रभावकारीताको मागि सुनिश्चिता गर्ने ।

ग) गुनासा तथा सुझावहरू प्राप्त गर्ने तरिका :

सम्बन्धित लाभग्राही या सरोकारवालाहरूले वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने विषयमा आफ्ना गुनासा तथा सुझावहरू निम्न उल्लेखित तरिकावाट राख्न सक्नेछनः

- आफ्ना गुनासो वडा कार्यालयवाट उपलब्ध गराईएको गुनासो फारम भरि यस बडा भित्र राखिएको सुझाव पेटिकामा खसाल्न सक्नेछन ।
- गाँउपालिका कार्यालयमा स्वंय उपस्थित भई वा सम्बन्धित कर्मचारीहरू मार्फत राख्न सक्दछन् ।

नगर तथा बडा कार्यालयका कर्मचारीको हकमा आफ्ना गुनासाहरू माथि उल्लेखित कुनै पनि माध्यमवाट सोझै वडा कार्यालयमा दिन सक्दछन्।

६.३ रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरुः

यस गाउँपालिकाको तयार पारिएको लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीति प्रभावकारी कार्यान्वयनको समयमा आउन सक्ने सम्भाब्य समस्या, चुनौती तथा जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरुको अवलम्बन गरिने छ ।

क स	**संभावित जोखिम**	**जोखिम न्युनिकरणका उपायहरु**
१	खण्डिकृत तथ्याङ्क तथा सूचांकहरुको आधारमा योजना कार्यक्रमहरु तयार हुन नसक्नु	तथ्यांकमा आधारीत योजना तर्जुमा तथा अनुगमन पद्धतीको विकास गर्ने।
२	लैससासको विषय बारेमा समान बुझाईको अभाव हुनु तया स्थानिय तहको प्राथमिकतामा नपर्नु ।	लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिलाई प्राथमितामा राख्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा यस सम्बन्धी समान बुझाई बनाउन अभिमूखिकरण गर्ने ।
३	आर्थिक स्रोतको कमि हुनु	स्थानिय तहको एकमुष्ठ बजेटबाट लक्षित समुदायको लागि निश्चित प्रतिशत बजेट तोकेरै योजना तया कार्यक्रम तयार गरीने ।
४	नीति कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय तथा सरोकारवाला बित्र समन्वय नहुनु।	सरोकारवाला विचमा नियमिति साझा बैठक राख्ने तथा - प्रालिका स्तरमा उपलब्ध संजालहरुको उपयुक्त प्रयोग गरी लक्षित समुदायका व्यक्तिहरुलाई कसरी लाभान्वित गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा नियमित छलफल गर्ने।

परिच्छेद ७.

७.१ रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार :

यस रणनीतिको कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, उपयुक्तता र उपादेयताको मुल्याकंनको आधारमा आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन तथा सुधार गरिने छ ।

७.२. बाधा अडचन फुकाउने

यस रणनीतिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अघ्चन आएमा यस रणनीतिका प्रावधानलाई प्रतिकुल असर नपर्नेगरी रामारोशन गाँउपालिकाले वाधा अड्चन फुकाउन सक्नेछ ।

अनुसुची १.
लैससास मुलप्राशीकरण रणनीति निर्माण क्रममा अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएका दस्तावेजहरुको सुचीः

- रामारोशन गाँउपालिकाको लैससास नीति, २०७७
- अपांगता भएका व्यक्तिहरुको परिचयपत्र वितरण कार्यविधि, २०७६
- लैगिक हिंसा निवारण कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७७
- गाँउपालिकाको पार्श्वचित्र
- नेपालको संबिधान २०७२
- लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कानुन
- लैससास सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धी तथा प्रावधानहरु

अनुसुची २. कार्यक्रम सम्बन्धी फोटाहरुः

आज्ञाले,
राम बहादुर भण्डारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत